

ZÁKLADNA

z hlediska práva

Připravil: Jan ZEMAN
Foto: Jiří HOKŮV a Boeing

Na otázky týkající se právních aspektů umístění spojenecké základny na území České republiky odpovídá Jakub Cimoradský z oddělení mezinárodního práva sekce obranné politiky a strategie Ministerstva obrany.

■ ***Jakým způsobem by bylo právně řešeno umístění radarové základny USA na území České republiky?***

Na tuto otázku je prozatím obtížné podrobněji odpovědět, protože jednání s americkou stranou o konkrétních smlouvách by byla zahájena až po rozhodnutí o umístění základny na území ČR. Na základě předběžných konzultací lze nicméně konstatovat, že právní otázky by byly řešeny prostřednictvím balíčku několika na sebe navazujících smluv. Tyto dokumenty by upravovaly zejména obecné podmínky umístění základny, právní postavení personálu USA, ale též řadu dalších, spíše technických otázek spojených s běžným provozem základny.

■ ***Který z těchto dokumentů by bylo možné považovat za nejvýznamnější a co by obsahoval?***

Základním prvkem celého balíčku by byla obecná dohoda o spolupráci mezi ČR a USA v oblasti protiraketové obrany. Zde by byla stanovena základní pravidla i podmínky zapojení ČR do systému protiraketové obrany USA, včetně umístění jednoho z prvků tohoto systému na území ČR. Jednoduše řečeno tato dohoda by stanovila, co do věci vložíme a co naopak získáme.

■ ***Jakým způsobem by bylo řešeno právní postavení amerického personálu?***

Přestože nelze předjímat konkrétní závěry jednání o této věci, lze konstatovat, že právní postavení amerického personálu bude vycházet z platných právních dokumentů. Již od roku 2000 je v České republice aplikována Dohoda mezi smluvními stranami Severoatlantické smlouvy o právním postavení jejich ozbrojených sil. Tato dohoda – tzv. NATO SOFA – by byla jednoznačně základem též pro řešení právního postavení amerického personálu. Předpokládaná speciální dvoustranná smlouva v této oblasti by pouze rozpracovala jednotlivá ustanovení NATO SOFA. Tento předpoklad rovněž potvrzují naše informace o režimu amerického personálu v jiných státech, kde mají USA své základny. Pro úplnost lze konečně připomenout, že NATO SOFA je do právního řádu ČR implementována též zákonem č. 310/1999 Sb., o pobytu ozbrojených sil jiných států na území ČR.

■ ***Došlo by na základě výše uvedených dokumentů k vynechání území, na kterém by ležela základna USA, ze státního území České republiky?***

Ne. Území základny by i nadále zůstalo součástí státního území České republiky.

V žádném případě tedy nepůjde o tzv. exterioritu, tj. vynětí prostoru základny z územní svrchovanosti ČR. Jako každé jiné území využívané pro vojenské účely by však i tento prostor byl předmětem zvláštní ochrany. S tím souvisí, že by do tohoto prostoru byl omezen přístup soukromých osob. To je však v případě vojenských objektů zcela tradiční a běžný postup, takže by rozhodně nešlo o nějaké nestandardní řešení.

■ ***Pokud by se tedy do prostoru základny dostal český občan bez povolení, kdo by jej stíhal a jaký trest by mu hrozil?***

Taková osoba by byla stíhána českými orgány. Američtí vojáci by ji byli na území své základny oprávněni zadržet, ale vzápětí by byli povinni tuto osobu předat české straně. Výše trestu by pak odpovídala okolnostem konkrétního případu. Vše by záviselo na tom, s jakými úmysly se daná osoba na území základny dostala a jakého činu by se zde dopustila. Obecně tedy nelze přesně na otázku výše trestu odpovědět. Mohlo by se jednat o přestupek či o trestný čin.

■ ***Jakým způsobem by byly řešeny přestupky či trestné činy amerického personálu?***

Protože v řadě případů by mohlo dojít k souběhu jurisdikce České republiky a USA, stanoví NATO SOFA, který ze států může svou jurisdikci uplatňovat přednostně. Jak už bylo zmíněno výše, jakákoliv speciální dvoustranná úprava by z těchto pravidel vycházela. Konkrétně lze říci, že americká strana by měla přednostní jurisdikci, pokud by se jednalo o činy proti majetku základny či jejího personálu, o činy proti jiným příslušníkům tohoto personálu, o činy proti bezpečnosti USA (např. vlastizrada, špionáž, sabotáž či ohrožení utajované informace) anebo o činy spáchané ve službě. Ve všech ostatních případech by přednostní jurisdikci měla česká strana.

■ ***Existují z tohoto pravidla nějaké výjimky?***

Odlišný postup je možný pouze na základě shody obou stran. V konkrétním případě může totiž strana, která nemá přednostní jurisdikci, požádat druhou stranu, aby se svého přednostního práva vzdala. Druhá strana by měla

takovou žádost vstřícným způsobem zvážit, avšak rozhodně nemá povinnost se výkonu své jurisdikce vzdát. Samozřejmě také může dojít k tomu, že konkrétní čin lze stíhat pouze podle práva jednoho ze států – v tomto případě má pak logicky daný stát jurisdikci výlučnou.

■ ***Další citlivou oblastí je problematika škod. Jakým způsobem by se řešily škody způsobené americkým personálem?***

Řešení konkrétní škody by vždy záviselo na tom, zda byla daná škoda způsobena americkým personálem ve službě, a samozřejmě i na tom, komu byla taková škoda způsobena. V zásadě platí, že Česká republika se vzdává nároku na odškodnění v případě, že ke zranění personálu AČR či škodě na majetku v užívání AČR ze strany cizího vojenského personálu dojde ve službě. Pokud ve službě dojde ke škodě na jiném státním majetku (např. silnici), stanoví výši odškodného rozhodce. Jeho rozhodnutí je pak pro obě strany konečné a závazné. Pokud by tato částka v korunách byla (po patřičném přepočtu) nižší než 500,- GBP, nároku na odškodnění se Česká republika vzdává.

■ ***Jak by se ale řešily škody, které by americký personál způsobil během své služby soukromým osobám v České republice?***

V takovém případě by škodu řešily české vojenské orgány, jako kdyby danou škodu způsobil český voják. Americká strana by následně ČR část této částky uhradila. Podle NATO SOFA by se ČR jako přijímající stát podílela na hrazení této částky ze čtvrtiny, a to za předpokladu, že viníkem bude pouze americký voják. Pokud by mezi viníky byli i čeští vojáci, bude ČR odškodnění hradit z poloviny.

■ ***A co škody způsobené mimo službu?***

Vysílající stát – tedy USA – není povinen takové škody řešit. Odpovědnost má jednotlivec, který škodu způsobil. V rámci dobrých vztahů a s ohledem na komplikovanost vymáhání odškodnění od cizinců může nicméně vysílající stát nabídnout dobrovolné odškodnění a s odpovědnou osobou vše řešit samostatně, v rámci svého národního systému. V amerických ozbrojených silách je též zavedenou praxí, že součástí každé větší jednotky je příslušník

odpovědný za řešení škod. Tento tzv. „claims officer“ často odškodní soukromou osobu bez zbytečného prodlení, aby jí nevznikaly sekundární škody (např. ztížení podnikání), a došetření detailů probíhá až následně.

■ ***Kdo by hradil lékařskou péči o příslušníky spojenecké základny?***

Primárně je za lékařské zabezpečení svého personálu odpovědný vysílající stát. NATO SOFA však stanoví, že vyslaní vojáci mají přístup k lékařskému ošetření, včetně hospitalizace, za stejných podmínek jako domácí personál. České právo dokonce v urgentních případech umožňuje bezplatné ošetření vojáků ve vojenských zdravotnických zařízeních. V civilních zařízeních by každopádně američtí vojáci neměli být nijak zvýhodněni.

■ ***Pokud by to vyžadovala situace, mohli by na základně zasahovat čeští hasiči, policisté či zdravotníci?***

Tuto otázku NATO SOFA příliš neřeší. Konkrétní pravidla pro takovou situaci by tedy nezbytně byla předmětem jednání. Předpokládám však, že primární zabezpečení vlastního prostoru základny (včetně ostryhy) si zajistí americká strana v součinnosti s českými vojenskými orgány. Zásah civilních orgánů v krizových případech však jistě nebude vyloučen. Bylo by ostatně proti zájmům americké strany komplikovat vstup hasičům či zdravotníkům, protože jejich vlastní kapacity nebudou schopny řešit každou mimořádnou situaci.

■ ***Závěrem, kdo bude sjednávat smlouvy, o kterých jsme zde hovořili?***

V případě, že ČR přijme nabídku USA na umístění základny, bude vytvořen negociační tým složený ze zástupců Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva obrany. Ke sjednávání jednotlivých dokumentů pak budou nepochybně přizváni též další experti, ať již vojenští či civilní. Každá z připravených smluv bude dále řádně projednána se všemi dotčenými orgány státní správy. Klíčové smlouvy, kterými by byly obecná dohoda o spolupráci v oblasti protiraketové obrany a dohoda o právním postavení personálu základny, budou též schvalovány oběma komorami parlamentu a ratifikovány prezidentem.

